

НЕБЕЗПЕЧНІ ПОДІЇ ТА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВЗАЄМОВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ І НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

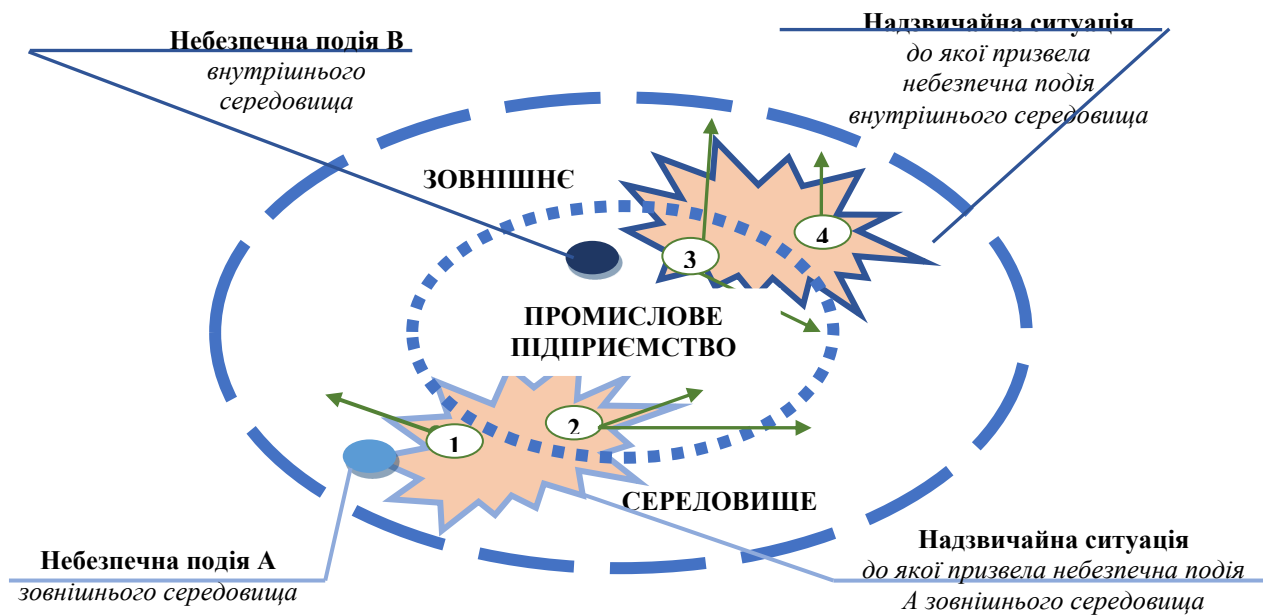
Управління економіко-екологічною безпекою суб'єктів господарювання повинне бути побудовано у напрямку попередження впливу на навколишнє середовище не лише при звичайній діяльності підприємства, і в умовах надзвичайних ситуацій. В свою чергу, при обліковому відображенні наслідків надзвичайних ситуацій, слід наголосити, що вони носять комплексний характер, адже є сукупністю об'єктів бухгалтерського обліку. Так, надзвичайні ситуації можуть проявлятися в системі бухгалтерського обліку у вигляді економічних та екологічних збитків, витрат та доходів, активів та зобов'язань. Теоретичним підґрунтям організаційно-методологічних положень бухгалтерського обліку економіко-екологічних наслідків надзвичайних подій на промислових підприємствах є визначення понять «подія», «ситуація», «небезпечна подія» та «надзвичайна ситуація». Це, в цілому, дозволить визначити місце надзвичайних ситуацій в управлінні господарською діяльністю промислових підприємств та порядок ідентифікації ризиків, пов'язаних з ними. Якщо розглядати зазначені визначення кризь призму взаємовідносин або систему відносин між суб'єктом господарювання та навколишнім природним середовищем, отримаємо наступні тлумачення: подія – явища в навколишньому природному середовищі або суб'єкті господарювання, які впливають на їх взаємодію між собою; ситуація – це сукупність подій, обставин та умов в навколишньому природному середовищі або на підприємстві, які визначають стан та зміни взаємовідносин між їх взаємодією.

В цілому, говорячи про події та ситуації, можна їх поділити на звичайні, тобто ті, які не порушують нормальні взаємовідносини в стаціонарних умовах, та надзвичайні, які впливають на нормальні умови взаємодії між навколишнім природним середовищем та суб'єктом господарювання. Таким чином, сукупність подій та ситуацій, які не порушують нормальні умови взаємодії, характеризують звичайну діяльність промислового підприємства, а ті, які порушують – діяльність в умовах надзвичайних подій. Причому, ці події можуть бути викликані як подіями та ситуацією в зовнішньому середовищі (природне, економічне та соціальне середовища), так і у внутрішньому середовищі, тобто перебої у функціонуванні бізнес-процесів господарської діяльності промислового підприємства, в результаті яких відбувається негативний вплив на навколишнє природне середовище в рази більший, ніж при нормальних умовах функціонування. Отже, небезпечні події є первинними, а надзвичайні ситуації вторинними, тобто в результаті певної події в зовнішньому та внутрішньому середовищах можуть призвести до надзвичайних ситуацій. Взаємовідносини між небезпечними подіями та надзвичайними ситуаціями у внутрішньому та зовнішньому середовищі представлено на рисунку 1.

Відповідно до запропонованих визначень понять «небезпечна подія» та «надзвичайна ситуація» та проілюстрованого взаємозв'язку між ними (рис. 1) можна визначити наступні особливості їх прояву в управлінні господарською діяльністю промислового підприємства:

- по-перше, небезпечна подія, яка обумовлена зовнішнім середовищем функціонування промислового підприємства може призвести та призводить до надзвичайної ситуації як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищах. Така ситуація має відповідні наслідки, які можуть мати економічний, соціальний та екологічний характер як для промислового підприємства, так і відповідного регіону. Так, система управління промисловим підприємством має вживати превентивні заходи для зменшення негативних економіко-екологічних наслідків таких ситуацій, а також заходи з їх подолання як на внутрішньому рівні, тобто для власних цілей підприємства, так і на зовнішньому рівні, тобто для забезпечення нормального функціонування зовнішнього середовища;

- по-друге, надзвичайна ситуація, спричинена небезпечною подією зовнішнього середовища може призвести до перебоїв у функціонуванні бізнес-процесів промислового підприємства, що, в свою чергу, обумовить підвищення негативних економіко-екологічних наслідків надзвичайних ситуацій, або ж може стати причиною надзвичайної ситуації внутрішнього середовища. Це говорить про те, що надзвичайна ситуація, спричинена небезпечною подією зовнішнього середовища, може стати небезпечною подією, яка стала причиною надзвичайної ситуації внутрішнього середовища. Тобто прослідковується складний взаємозв'язок між небезпечними подіями та надзвичайними ситуаціями внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування, що обумовлює складність системи управління, адже існують особливі об'єкти, сукупність яких можна характеризувати як бізнес-процеси, обумовлені функціонуванням підприємства в умовах надзвичайних ситуацій;

Примітки: 1 – надзвичайна ситуація визначає стан та розвиток зовнішнього середовища (природне, економічне, соціальне); 2 – надзвичайна ситуація зовнішнього середовища, впливає на функціонування внутрішнього середовища, яка змінюючись визначає свій стан та розвиток, а також впливає на зовнішнє середовище; 3 – надзвичайна ситуація внутрішнього середовища впливає на стан та розвиток внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства; 4 – надзвичайна ситуація внутрішнього середовища призводить до надзвичайного стану зовнішнього середовища, що впливає на його стан та розвиток

Рис. 1. Взаємозв'язок небезпечних подій на надзвичайних ситуацій внутрішнього та зовнішнього середовища промислового підприємства

- по-третє, небезпечні події внутрішнього середовища призводять до надзвичайних ситуацій як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі. Причиною таких подій можуть стати перебої в бізнес-процесах господарської діяльності промислового підприємства, які мають технічний або людський характер. Такі події можуть стати причиною негативних економіко-екологічних наслідків як власне для промислового підприємства, так і для навколишнього середовища. За зазначених умов підприємство несе збитки, пов'язані з нанесенням шкоди природному середовищу або здоров'ю людини, а також може мати економічні збитки, які пов'язані з пошкодженням майна підприємства, невиконанням договірних зобов'язань через форс-мажорні обставини.

Таким чином, для забезпечення економіко-екологічної безпеки промислового підприємства в умовах надзвичайних подій необхідним є налагодження ефективної системи управління економіко-екологічними наслідками та їх обліково-аналітичного забезпечення. Це обумовлює необхідність структуризації системи об'єктів господарської діяльності в умовах надзвичайних ситуацій. Для цього необхідно визначитися з видами надзвичайних ситуацій та їх впливом та систему внутрішнього та зовнішнього середовища промислового підприємства та напрямками трансформації управління нею. Адже, залежно від виду надзвичайної ситуації визначаються превентивні заходи щодо зменшення негативних економіко-екологічних наслідків та заходів щодо їх подолання, що безумовно впливає на структуру об'єктів управління економіко-екологічною безпекою промислового підприємства.